

KISFALUDY SÁNDOR

életrajza.

Midőn ünnepélyünk' koszorús hő-
sének életét főbb vonásaiban összefog-
lalva, a' nagyon tisztelt hallgatóság'
emlékezetébe visszahíni szándéko-
zunk, korán sem olly célból teszszük
azt, mintha e' díszes koszoróban csak
egy embert is gyaníthatnánk, ki a' nem-
zet' költőjét, jelen költészetünk' apját,
Kisfaludy Sándort ne ismerné: hanem,
mert ünnepélyünk' kiegészítéséhez
szükségesnek tartók azt, 's mert jól
esik szívnek és léleknek, egy olly fér-
fiu' pályáját emlékezetünkben felfrísí-
teni, ki szív- és lélekképező, halhat-
lan munkái által olly nagy befolyással
volt nemzetünkre, 's végre mert nem
csak a' halottakról, de az élőkről is illik
megemlékeznünk, mi, fájdalom, külö-
nösen költőkre nézve, olly igen ritkán
történik kelet' népe, de tán más népek'
hazájában is, 's ha már aztán egyszer
megtiszteljük is őket, azt többnyire ha-
lálók után teszszük, követ gördítünk sir-
jok felé, hogy még nehezebben fekü-
gyenek.

De Kisfaludy Sándor még él, 's
adja a' magyarok' istene, hogy még so-
káig éljen; rövid rajzunk tehát, mellyel
pályáját, mennyiben az a' nyilvános-
ságot illeti, kísérjük, inkább egy me-
leg kebelből szakasztott visszaemléke-
zés leendő, a' költő' pályájának főbb
szakaira, mint egy száraz életadatok'
halmazából összeállított, a' kritika' szí-
gorú mérlegével meglátolt, tudományo-
san kidolgozott vagy a' mi sokszor
mindegy, hidegen megszűrt biographia.

Kisfaludy maga gyűlölt mindent, minék
— 's lehet-e ezt költőnek nem tennie
— iskolás szaga, mi hideg és feszes
volt; ő a' természet' embere, a' ter-
mészet' költője csak ez egy istent imá-
dá, 's a' kit követett, ennek gyermeke,
keble' geniusa volt. Kisfaludyt tehát
ez értelemben kell felfognunk, e' szel-
lemben visszaadnunk. Ujat sem mon-
dunk róla; élete évek óta keze közt az
olvasó közönségnek, a' legújabb mint-
egy tízévvvel ezelőtt íratott, mit ehhez
még a' legközelebbi tíz év toldott vagy
toldhatott, nem annyira a' nyilvános-
ságé, mert Kisfaludy Sándor azon kevés
erős lelkek közé tartozik, kik annak
idejében tudtak és tudnak lelép-
ni a' szín helyről, 's kiknek aztán
annál tisztább fényben marad fen pá-
lyájok' emléke, 's másodszor, mert
Kisfaludy amaz egyszerű ősmagyar
természetek' egyike, kik a' csendes
házi tűzhely' patriarchalis igaz melegét
elébe teszik a' zajos világ' fővárosi ál-
fényének, melly végre is csak olyan,
mint a' festett tűz, mellytől meleget,
éltető erőt hiába kérsz.

Kisfaludy Sándor, 8 testvér között
legöregebb bátyja Károlynak, 1772ben
september' 27-kén Sümegen Zala vár-
megyében született, azon Zala várme-
gyében, melly nekünk — hogy rövi-
den mondjam ki, mert vannak dolgok,
mellyek legjobban értetnek, ha röviden
mondjuk ki — melly nekünk Deák
Ferenczünket adá. Ivadéka egy
rég magyar nemes családnak, melly
eredetét egész az ő Csák nemzetség-
ből származtatja le, 's mellynek emlé-
ke korán ébreszte benne magasztos ha-
zafi érzést 's forró szeretetet hazája 's
nyelve iránt, mellyek, első fellépte óta

e' mai napig, minden írásaiban fényes aranyfonálként szövődnek keresztül. Gazdag és bő táplálatot nyert ez érzelme az 1791. országgyűlésen, melynek magasztos hazafiui jelenetei lelkének lelkébe hatának, 's ő azokat a' 19 éves ifjúnak lobogó szívlángjával ölelé, táplálá, éleszté magában. E' közügyek általi érdekeltisége, másfelől a' keblében hatalmasul felébredt olvasásvágy, melyet benne Schiller' munkái 's az akkor új phoenixként föllelevenült magyar poezis keltének fel, elvonák őt tanulmányaitól (Kisfaludy akkor törvényhallgató volt), miért őt atyja a' bekövetkezett évre otthonn fogta, Huszthyt és Verböczyt adá elébe, keményen eltökélve, első szülöttéből ügyvédet készíteni. Az ifju engedett atyja' parancsának, 's nappal Verböczyt tartá maga előtt, de engedett keble' geniusának is, 's éjjel magyar könyveket olvasá; 's még azon télen két szomorújátékot írt, szinte többnyire éjjel. De a' szellemet nyügözni nem lehet, kitör az bilincseiből és eget kér, a' lelkes ifjunak, szabad lelkében más hivatást érezve, ellenére volt e' kényszerített életmód, 's a' bekövetkezett tavasszal kijelenté atyjának, hogy ügyvédségre semmi kedve, hanem ha már kedvencz foglalatosságainak nem élhet, inkább katonának kíván lenni. Atyja örömet hajlott a' kérésre, de az ifju tudta mit cselekszik, mit már ezrede' megválasztásánál is bebizonyította, i. e. oly ezredet szemelt ki magának, melly (akkor Leopold, most József huszár ezred) Erdélyben feküdt. Az az katonáskodásával Erdély' megismerhetését kötvén össze, melly őt a' magyar nemzet' történelmé' tekintetéből

annyira érdeklé, 's mellyet látni olly rég vágyott. A' 20 éves, hazájától való magyar ifju magasztos érzésekkel közelíté Erdélyhez. A' Királyhágóra érkezve, itt, a' két haza' határkövén, nagy és szent ihletés kapá meg keblét, mert végig utazván Magyarországot, összehasonlítása után több tót, oláht 's németet találván mint tiszta magyart 's ugyan ezt lelvén később Erdélyben is, elkeseredett lelkében 's ezen szívét szaggató óra reá nézve elhatározó lön. „Eltökélém magamat, így írt a' 20 éves ifju egy barátjához, hogy én, szegény magyar nemes ifju, de azon régi igaz magyarok' ivadéka, kik a' magyarnak itt hazát szereztek, és egy nagy dicső nemzetet alapítottak, akár mint katona, akár mint egyszerű polgár, szívem'véréből, hazafiui érzelmimből, mint a' selyembogár'gyomrából, egy fonalat fonok, mellynél fogva veszni indult magyar nemzetiségünket, magyar nyelv, érzés és írás által, ha csak kevés idővel is tovább életben tartsam. Magyarul fogok írni, és csak a' szivekhez szólani; mit, miként? magam sem tudom még. Hogy talán czélobat elérem, azért gondolom, mivel az én szívemre is nagy hatással munkáltak eddig írt jobb magyar elmeműveink.“ 'S íme itt vagyunk a' pontnál, mellynek emléke mai ünnepünket, Kisfaludy Sándornak nemcsak 70ik név és évnapja, de egyszersmind írói pályájának félézázados évnapja, ünnepévé szenteli. Avvagy nem innen kell-e már számítnunk írói pályáját: az ihletést megadá neki a' nemzetiség és keble' istene, csak nyelvének kelle még feloldódnia, 's nem sokára ez is megtörtént; szerelem oldá meg azt, a' sérült csalogány panaszokra fakadt, 's

megszületének a' szerelem és magyar költészet' homiliái, Himfy' szerelem e i. —

Kisfaludy nyolcz hónap mulva hadnaggyá lön, de ugyan ez időben érkezvén meg Zalavármegyétől kineveztetése a' testőrserceghez is: ő magának, jobb kimiveltetése' tekintetéből az utóbbit választá. Bécsbe érkezvén erkölcsi művelését azonnal a' francia és olasz 'nyelv' tanulásával kezdé, 's rövid idő mulva a' külföldi literatúrával is megismerkedék, mellette rajzolást, festést, zenét (melly utóbbit már Pozsonyban gyakorlotta 's különösen a' hegedűt és oboát szereté) mint a' poezis' rokonait gyakorolván. Szorgalmasan járta a' színházat is 's ismeretségben vala az akkor Bécsben élt jeles írók és művészekkel 's több ott lakó magyarokkal, mint Somsick Lázár kir. tanácsossal, genialis ősz rokonával, Görög Demeter, 's Kerekessel, a' Hirmondó kiadójával, Bacsányi Jánossal a' költővel 'stb. A' kép kiegészítve lesz a' következő érdekes jelenettel: Egykor egy délelőtti órában, az akkor Bécsben volt rendkívüli két angol követ, Spencer és Granville lordok az intézet' főkapitánya, Eszterházy Miklós által Kisfaludy' szobájába vezettetének. Ők ez intézet' külsejével 's belsejével kívántak megismerkedni, 's igen meg voltak lepelve, midőn a' testőr hadnagyot, pongyolára vetkőzve, pipájából füstölve, Tassó' magyarrá fordításával foglalatoskodni láták, nem győzvén csodálni, hogy egy ifju, a' felett katona, sőt magyar, még a' nagy világ' zajában is olly szép munkával foglalatoskodik.

Ezen önművelési 's írói előkészületeinek közepette, a' reá következő

év' őszén Kisfaludy látogatóba ment hazájába, melyet azért nem hagyhatunk említellenül, mert a' látszólag mindennapi körülmény fordulati 's igen nagy fordulati pontot eszközle mind élete mind írói pályájára nézve. A' badacsonyi híres szüreték' egyikében t. i. meglátá azon lányt, ki hivatta volt, a' költőnek még eddig csak keble' mélyében szendergő kincsforrását életre idézni, nyelvének némaságát feloldani, 's őt a' szerelem' olly lelkes dalnokává avatni, az általa első pillanatra egy költői szívnek emésztő lángjával szeretett hölgyet, de kitől — legalább sokáig úgy hívé — viszont nem szeretett. Szívének ezen szenvedő helyzetéhez a' testőrkartól az ezredhezi lett csatoltatása, mellynek zászlaja nem sokára Milanóba parancsoltatott, a' kedvesétől és hazájától csak nem egyszerre elszakadt ifju kebelben, szaggató, epedő fájdaírmakat ébresztett, mellyek annál inkább sajogtak benne, mennél tovább ment hazájától.

'Silly érzelmekkel ért Olaszországba, a' legforróbb hazaszeretettel 's egy szerelmesifjú' keserédes érzelmeivel tölt kebelrel, azon korában életének, mellyben, mint Himfy' szerelmei' előszavában maga mondja, „minden egészséges fiatal szív és lélek, a' virágzó legény szintugy mint a' virágzó lány — poeta, mert minden érzeménye, minden gondolatja poezis; csak hogy ritkának van kedve, alkalma, ideje és legritkábbnak nyelve poezisét leírni.“ Hosszas volna itt elősorolni, milly veszélyeken ment keresztül a' harcok' fia, mint katona és hadifogoly, vagy azon helyeket előszámolni, mellyeken megfordult, 's mellyek reá és poezisé-

re befolyással voltak, valamint lehetetlen leírni, keblének akkori állapotját, leírta ő azt halhatlan dalaiban, melyeknél szebb és jobb életírást senki sem készíthet még magának. Annyi bizonyos, hogy dalait többnyire magányos sétálásai 's lovaglásai közben költé, hogy a' merre járt, minden váromladékot meglátogatott, kivált az ezekkel bővelkedő Némethbirodalomban, 's hihetőleg már ekkor is jövődő regéi foglalatosságotaták képzeletét, melyeknek első eszméit a' születése' helyét környező Tátika, Csobáncz, Rezi, Szigliget és Somlyó várak támaszták elméjében még alig serdülő korában, — hogy végre a' regényes emlékezetű Provence, a' troubadourok' hazája, melyben több hónapokig lakott 's itt Petrarca' emlékei szintolly ébresztői, táplálói valának poétai érzelmeinek. Merthiszen maga mondja az idézett helyen: „Én ama' virágkoromban katona 's hadi fogoly lévén, épen azon helyeken, hol hajdan Petrarcának édes kínos énekei, minden szívet szerelemmel töltöttek el, hol mintegy szerelmet lehel még most is az egész táj, a' tüzes, jószívű francziák közt, — 's épen olly környü állásokban, melyek csak igen bizonytalanul engedék reménylenem, hogy hazámat és kedveseimét valaha megláthassam, — én ott a' szomorú magányban leírtam életem' poezisét — azt a' mit szívem érzett, vagy Himfy' helyén érezhetett volna, leírtam és magyarázván, hazámban véltem lenni magamat.“

Az 1799iki háborúban a' rajnai hadtestnek az osterachi, stokachi, winterthuri és zürichi nagy és véres, de szerencsés ütközetekben, harczoló tag-

ja volt. Ezen év' elején erőszakkal fahadt ki kebléből egy szózat ahhoz, kit szíve feledni nem tudott. Ezt azután sűrű levelezés követte. A' reakövetkezett évben a' főhadnagy Kisfaludy bucsút vőn a' katonaságtól, 's hazajövén hosszú szenvedései 's küzdései végre megkoszorúztattak. Mező-Szegedi Szegedy Rozália, Szegedy Ignác kir. tan. 's Zala' egykori híres alispányának leánya, a' kesergő szerelem' megdaloltja, Himfy' dús kebléből egy új dalforrást idéze elő, Himfynek második korát, a' Boldogszerelemnek ismeretes bájdalait. A' boldog szerető eleinte Kámban Vasvármegyében vette lakását, 1805 óta pedig azon házban, melyben született, mint osztályrészében Sümegen lakik, melyben hogy ép egészséges erőben, vider lélekkel és szívvel, a' nemzet' tapsai közt még sokáig éljen, valamint mi itt, kik 70-ik névnapja' előestéjét megünnepeelni egybegyűltünk, úgy a' nagy hazában sok számos tisztelői, barátai, bizonyára szívből ohajtják!

Kisfaludy' literatori pályáját, munkái' jelentékenységet 's hatását, melylyet tettek, egy más barátunk tűzte ki magának feladásul; itt csak az marad még említendő, hogy a' hazájába visszatért férfin, független állásában, saját nemes ősi fészkeben, házi boldogságának közepette, most már egészen átengedé magát geniusának 's egy tettűs életnek egész lánczosorozatán át hiven, mint még a' Királyhágón felfogadá, teljesíté forró vágyát: hazafiainak, főkép a' nőnem — mint a' nemzet' jelen 's jövődő anyjának keblében — magyaráz nemzeti érzést 's gondolkozást ébresztetni. Himfy' szerelmei nyiták meg a sort 1801. és 1807-ben

mellyekről egy az írók' vallomása, hogy t. i. soha, sem előbb sem utóbb könyv olly sensatíot nem gerjesztett e' honban mint Himfy' szerelmei. Követékezt Regék a' magyar előidőből 1807 és 1818-ban, mellyekről meg m ilvagyunk bátrak állítani, hogy ennél magyarabb könyve még nem volt a' magyarnak. — Ujabb regéi az öcse által kiadott Aurorákban 1822. 23. 24. valamint Gyula szerelme külön 1825-ben, melly évben, 's a' reá következettben kijött Eredeti magyar játékszínei, az 1816-ban kijött Hunyady Jánossal teszik drámai munkálatait. Legujabb regéi, Döbrönte és Kemend 1833-ban jelentek meg.

Milly becsűek 's hatásuk voltak e' munkák, milly tetszéssel fogadtattak 's olvastatnak mai napig, mindnyájan tudjuk, — 's ha valaki, Kisfaludy' mondhatja, a' reá is bekövetkezett kipihenés' óráiban, hogy borostyányain nyugszik, — számos megtiszteltetései, minők a' Főherczeg Nádorunk általiak, ki őt 1809-ben a' magyar felkelt nemesség' fővezére' szárnysegédévé választá, később az insurrectio' történeteinek megírásával megbízá — a' Magyar Tudós Társaság által előbb rendes, később tiszteleti taggá lett kineveztetése, valamint legközelebb az öcse' nevére' nevezett Kisfaludy társaság által tagsággali megtiszteltése mind közelismertetésének 's egy egész hazá által méltányolt írói érdemeinek visszhangjai valának, mellyeket kétségbe soha senki nem hozott, de nem is hozhat!

Most a' megyei gyűléseken kívül, alig szorítkozik egyébre nyilvános életre, mint, hogy évenként megmegjele-

nik a' hazaszerte kedvelt füredi fürdőben, hol a' még maig is fenálló magyar színházat, egyedül az ő hazafiúi lelkes eljárásának 's buzgó eszközzésének köszöni a' mulató közönség. Ott láthatják őt, tisztelőinek mindig egy szép seregétől körülvéve, a' minden megkedvelt tárgyért buzgó, érzékeny szíves szerény, meggyőződése után véleményében állandó, szinleni semmit sem képes, válogatás nélkül könnyen nyilatkozó, érzelmeit 's gondolatait rejtteni nem tudó, az igazságot élesen kimondó, egyenes lelkű öreget, szoros barátságban kevés emberrel élve, de annál hőbb és állandóbb szeretettel csüggyve azon kevés választottakon, — kikkel viszonyban él, meleg szeretettel ölelve hazáját és nemzetiségét, ez imádandó bálványait szívének, melyeknek mindenkor lelkesedéssel, készséggel és buzgósággal áldozott, áldozott pedig a' legdicsőbb úton, mert — a' Gratiákkal áldozott, áldozott szívvel, észszel és értékkel, azon szent és dicső vallás szerint, mellyet maga így mondott ki Himfyében:

„Kiki áldozzék, a' mivel tud! A' jó hazafiság első kötelesség, első érdem. Szívvel, észszel, értékkel teljesíthetjük ezen édes kötelességünket. Háromszor boldog, a' ki mind a' hárommal áldozhatik, — háromszor átkozott, e' ki mind a' hárommal bir, és egygyel sem cselekszi!“

Garay.